

Zanimivosti.

Grof Lev Tolstoj o ljubezni. Izmed najtežavnejših nalog za urednika leposlovnega lista je, da prav sodi o takih lepih proizvodih, zlasti povestih, katerim je predmet ljubezen med dvema mladima osebama različnega spola. Z jedne strani se lahko razvidi, da sloni taka ljubezen na prirodnem zakonu, torej na božji naredbi. Z druge strani pa uči izkušnja, da mnogi leposlovni spisi te vrste jako škodujejo mravnosti in napravljajo veliko zla. Zaradi tega nahajamo med prijatelji slovstva in med ljudmi v obče (tudi med pisatelji) razne nazore in težnje. Nekaterim ni nikdar dovolj take snovi, in ni jim lahko taka hrana dovolj krepka. Ako ne plava vsa povest v taki ljubezni, kakor kmečki štruklji na maslu, pa ne velja nič: zdi se jim suha in dolgočasna. Ako se ne popisujejo prizori, kako sta govorila sedeča skupaj, treba si je pomagati vsaj z »vzdihujočimi« pismi. — Z druge strani pa se oglašajo jako tudi nasprotniki take vrste spisov in imajo vse brez izjeme za pohujšljive. Po njih misli bi se beseda ljubezen še imenovati ne smela.

No, pri vsem tem je sreča ta, da je stvar sama na sebi ložja in umevnejša, nego si jo mislijo in delajo ljudje. Naši stari naročniki se še spominjajo, da smo bili pričeli pred par leti spis, v katerem smo nameravali pojasniti to vprašanje. Razne ovire so nas takrat zadržavale, da nismo spisa nadaljevali. Morebiti je bilo to tudi najboljše, zakaj težko bi bili takrat koga prepričali.

Treba bode pa vendar pojasniti prej ali slej stališče svoje v tem vprašanju, zakaj le predobro čutimo, da gledé na to vprašanje stavijo naš list pod najostrejši nož nemile kritike. Nekdo nam je povedal naravnost in nenaravnost, da smo tesnosrčni, omejeni, da torej

nismo za beletristiko, ker ne pišemo in ne damo pisati o ljubezni odkrito, golo in pogostno. Drugi so se hudovali nad našimi kritikami, ker smo nekoliko stvari opomnili o tej točki. Tretji so nas prijemali v pismih itd. A tudi z druge strani slišimo nekaterikrat ostro sodbo in vsaj nekoliko graje. Tako imamo pač dovolj prilike, da slišimo razloge za in proti in se poučimo temeljito o tej stvari. Da bi si dali vsi gorečniki obeh nazorov dopovedati, da je treba povsod prav razločevati, ako hoče kdo prav soditi! Vselej smo bili in smo zoper polzko opisovanje raznih stvari, katere so po mravnstvenih zakonih prepovedane ali čednosti nevarne. A nikakor nečemo pisateljem braniti, da ne bi poštenih razmer opisovali tako, kakor zahteva olika in modra previdnost.

Pa, skoro da smo segli predaleč. Nečemo razkazovati svojih nazorov, marveč nazore pisatelja, ki ima tudi pri zagovornikih velike slobode veljavo, in ta je ruski pisatelj Tolstoj. Ako mi zapišemo kako besedo, ki priporoča mravnost, očitajo nam omejenost. Dobro, kaj bode pa očitali ruskemu pisatelju, ki biča neusmiljeno one spise, one razmere, one namene itd., ki se ne vjemajo z zakonom prave čistosti? Kaj pa pravite na to, da razlaga Tolstoj v najožjem zmislu one besede svetega pisma, ki se glasé: »Jaz pa vam povem, da vsak, kateri ženo pogleda, da jo poželi, je prešestoval ž njo v svojem srcu?« Nikakor se ne strinjam z razlaganjem, katero nam podaje Tolstoj, še manj odobrujem njegove verske nazore v obče, a vredno truda je vendar slišati odkrite besede tega duhovitega pisatelja, s katerimi šiba sedanje nazore in razmere gledé na »ljubezen«. Poslušajmo:

»Vino, ženska, petje! pravijo pesniki v svojih pesmih . . . E kaj, pogledjte vendar vso poezijo, vse slikarstvo in kiparstvo: od Puškina in od golih kipov Venere in Phryne počenši, vidite, da je ženska samo za zabavo.« — »Pomislite le: Od zgodnje mladosti nič drugega kakor lišpanje, ples, igranje, čitanje pesmij in zaljubljenih povestij, petje, obiskovanja gledališča . . . Ni se treba čuditi nravni sprijenosti med ženskami naših omikanih krogov, marveč čuditi se moramo, da je je tako malo.« (Kaj je torej krivo npravne sprijenosti?) »Ženske vedó prav dobro, da tudi najbolj vzorna, tudi »poetična« ljubezen ni odvisna od nraavnih prednostij, ampak od čutnih razmer, tudi od lás, od barve in kroja obleke. Vprašajte tako žensko, kaj bi videla rajša: ali, da jo obdolžé laži, krutosti ali celó kakega slabega dejanja, ali pa, da se pokaže ljudem v nelepi obleki! Vsaka hoče rajša prvo.« (Torej je naša olika tako daleč zašla, da se ženske bolj sramujejo nekoliko slabe obleke, kakor pa grdega dejanja. Ali ne izvira ta žalosten pojav tudi od tod, da se v pesniških proizvodih telesne stvari, telesna lepota vedno popisuje?) »Ženske znajo s takimi pomočki delovati na moškega, da ne more niti star mož mirno občevati z njimi. Ogledite si le naše veselice in plese! Ženska vé povsodi, kaj more. In ko se je približal mlad mož taki ženski, izgubljen je, kakor pod vejami strupenega drevesa. Poprej mi je bilo vedno težko in neprijetno, ako sem videl nališpano žensko, ali pa kako našo gospo napravljeno za na ples: a sedaj mi je to naravnost strašno, v tem se mi zdi, da je nekaj ljudem nevarnega, protipostavnega, in jaz bi takoj klical stražnika in zahteval brambo proti nevarnosti, zahteval, da naj nevarno osebo odženejo. In to ni nikakor šala. Prepričan sem, da pride čas — in pride morda prav kmalu —, v katerem bodo

ljudje to izprevideli in se čudili, kako je moglo biti kdaj kaj takega dovoljeno.« (Ali se pa ne bodo tudi čudili, kako je moglo biti dovoljeno, take knjige prodajati, s katerimi se v mladini budi sama čutnost?) — »Treba je, da drugače sodimo o ljubezni. Treba je možke in ženske tako vzgojiti, da ne bodo imeli take ljubezni za nekaj poetičnega, vzvišenega . . . Ne sme se prelamljanje zakonske zvestobe proslavljati v povestih, pesmih, igran.«

»V naši družbi so povzdignili ljubovanje med mladimi osebami — kar je samo čutno — do nekakega višjega, pesniškega namena, človeškega delovanja, kar potrjuje vsa umetelnost in poezija naše družbe . . . Zaradi tega se potratijo najboljše moči ne samo v nerodovitnem, ampak v škodljivem delu. Iz tega moremo sklepati, da ne smemo več verjeti, da je čutna ljubav kaj posebno vzvišenega, ampak spoznati moramo, da za človeka dostojno delo je truditi se za človeštvo, za domovino, vednost ali umetnost (da ne govorim o delu za Boga) . . . Zaljubljenje (kolikor se tudi trudijo v vezani in nevezani besedi, da bi dokazali nasprotno) ne olajša nikdar dosege vzvišenega namena, ampak jo vselej ovira« . . .

Te stavke smo podali v prostem prevodu, ker drugače bi se ne dali ločiti iz zveze in bi ne bili umevni. Iz tega lahko razvidijo naši pisatelji, kakor čitatelji, kaj trdi Tolstoj: Oni predmet, ki ga nekateri tako hvalijo, ni pač najbolj vzvišena stvar in vrhunec človeške plemenitosti, ampak mnogokrat narobe.

Mi ne dostavljamo tem odlomkom ničesar. Želimo pa, da bi naši leposlovci bolj mislili, potem se utegnejo naposled le preveriti, da je nad »ljubeznijo« še marsikaj lepega in vzvišenega, kar naj bi spoznala in v lepi obliki človeštvu pokazala umetelnost.

